

A MAGYAR GYERMEKEK ÜDÜLTETÉSE

Írta: Neugebauer Vilmos kir. tanácsos, igazgató.

Az Országos Gyermekvédő Liga több mint két évtized óta fejt ki áldásos tevékenységet. Alapított és fentart csecsemőotthonokat, gyermekgondozókat, leány- és fiúnevelő árvaházakat és állandó orvosi rendelőket. Intézeteinek száma 20, amelyekben eddig több százezer gyermek nyert elhelyezést, köztük 9469 hadiárva. Évenként több mint 30.000 gyermek kap orvosi segílyt és kezelést. Tevékenysége folyamán közel 55.000 vészna, sápadt, éhes gyermeknek tette lehetővé, hogy egészséges jól táplált, felruházott, munkaképes tagja lehessen a társadalomnak. Ily módon sok-sok ezer gyermeket mentett meg a jövőnek.

Segítséget nyújtott és nyújt pénzben és természetben a sokgyermekes családoknak. Támogatott és támogat minden olyan intézményt, amely a magyar gyermekek megmentését segíti elő. Nagy és érdemes munkát fejtett ki a háború alatt és az azt követő időkben. Többek között megnyitotta intézményeinek kapuit annak idején a nagyszámban érkező menekültek befogadására, közülük sokakat ellátott és gyermekeik neveléséről is gondoskodott ittlétük alatt. Támogatta a menekültügyi kormánybiztost nehéz munkájában, felállított hadiárvaházat.

De jött a háború reánk nem kedvező befejezése után a forradalom, a román betörés és a kommunizmus. Hogy mit szenvedtünk és veszítettünk ez idő alatt, leírni nem is lehet.

De a zord idők elmúltával az Országos Gyermekvédő Liga a lehetőség szerint leghamarabb reorganizálódott; megértette és felismerte a helyzetet és megkezdő újra munkásságát. A rendes tevékenységén kívül bekapcsolódott abba a nagy mozgalomba, amely a fővárosi és vidéki közép- és szegényebb osztály gyermekei megmentésére indult meg. Harmonikus együttműködést fejt ki az egyházakkal is ama mozgalomban, amely eddig ötvenkettőezernél több magyar

gyermeket juttatott jó táplálékhoz, ruhához, ápoló szeretet-hez *külföldön*.

A külföldi üdültetés — amint ma már az Magyarországon közismert — 1920. február 8-án kezdődött a Hágában megalakult és *Vredenburch* Vilmos báró elnöklete alatt álló *Central Comité* működésével. Néhány hónappal később kezdték munkájukat a *Diepen* püspök elnöklete alatt s* *Hertogenbosch-kwa* székelő *Huisvestings Comité*, valamint az *Irlet* Károly ref. lelkész elnöklete alatt álló és *Bern-ben.* székelő *Zentralstelle dér Schweizerischen Hilfsaktion für Ungarkinder*. Ugyancsak 1920. augusztusában küldöttünk egy transzportot a *Childrens Hospitality Committee* meghívására *Ensor* Beatrix lelkes fáradozása következtében *Angliába*, míg a *Jansen* turnhouti kanonok elnöklete alatt álló *Comité belge de secours aux enfant de la Hongrie* meghívására 1923. áprilisában indult el az első gyermekszállítmány *Belgiumba*.

A shertogenbosch-i *Huisvestings Comité* és az angol *Childrens Hospitality Committee* különféle nemzetbeli, míg a többiek kizáróan magyar gyermekek üdültetését vették programjukba.

Ezek a comiték 1926. év végéig összesen 52.620 magyar gyermeket helyeztek el és gondoztak.

A jövő nemzedékünk testi és lelki fejlődésére ennek az 52.000 gyermeknek külföldi tartózkodása igen előnyös hatással volt.

Szükségesnek tartom, hogy részletesebben is rámutassak azokra a kihatásokra, amelyekkel ez az akció jár.

Kezdem pedig magával az előkészítés munkájával^ a gyermekek sorozásával. A Liga központi rendelőjében mintegy 110.000 szegény és nélkülöző gyermek került orvosi vizsgálatra. Megadatott tehát a Ligának az a kedvező helyzet, hogy a kijutás reménye következtében főorvosai útján megvizsgáltatta Budapest és a nagyobb vidéki városok mindazon gyermekeit, akiknek szülei bizony nem igen költhetnek orvosra s így ingyen orvosi tanácshoz jutottak még azok is, akik valamely szervi baj következtében, vagy más okból az akcióban részt nem vehettek.

A megvizsgált anyagból csupán a rosszul, vagy igen gyöngén fejlett és táplált gyermekek kerültek beosztásra.

Kétségtelen és elvitathatatlan tény tehát, hogy a fővárosnak és a vidéki nagyobb városoknak arra leginkább rászoruló gyermekei részesültek ennek az akciónak áldásiban. Aki valaha látott a keleti pályaudvarról egy ilyen gyermekvonatot *elindulni*, annak a szívét marcangolta az a szomorú látvány, amelyet a 6—700 csenevész, legnagyobb-részt rongyokba öltöztetett gyermek nyújtott. Viszont, aki látott ilyen gyermekvonatot pirospozsgás arcú gyermekekkel *visszatérni*, súlyos kilókkal gyarapodva, csomagokkal gazdagon megrakodva, annak igazán nem szükséges az akció egészségügyi vonatkozásait bővebben magyaráznom.

Az a gyermekanyag kelt útra, amelyik itthon a nélkülözéseket alig-alig bírta volna ki és igen nagy százaléka bizony korai pusztulásra lett volna ítélve.

Rá kell itt mutatnom azokra a jelentésekre, amelyeket angol, holland és svájci orvosok kormányaik elé terjesztettek és amelyek a beutazott magyar gyermekekről a legkétségbeejtőbb statisztikát szolgáltatották.

Megállapítják a jelentéseikben, hogy a beutazó gyermekek kivétel nélkül rosszul tápláltak, fejlődésükben átlag két évvel visszamaradtak és magukon hordozzák a háborús szenvedések és nélkülözések összes jeleit.

A jelentésekből kitűnik, hogy a kiéhezett gyermekeknek nagy százaléka idő előtt elpusztult volna, vagy az állam terhére gondozottak és ápoltak számát növelte volna, ha a hónapokra terjedő gondos ápolás és jó táplálkozás ellentálló képességüket nem fokozná és ilymódon épp a gyermek fejlődésének legkritikusabb szakában ki nem ragadná őket a mást, mint nélkülözést és nyomorúságot nem ismert környezetükből.

És ez a valóban száanalomra méltó anyag külföldön oly szeretetteljes, oly meleg, de légióként oly gondos ápolásban részesült, hogy a 6 év alatti mortalitás az egy ezreléket alig haladta túl, amennyiben a külföldön üdült 52.620 gyermek közül összesen 56 halálozott el. Az 56 szegény mártir közül csupán kettő halt meg szerencsétlenség következtében, míg a többiekből talán éppen a hirtelen jólét váltotta ki a halál csíráját, amennyiben majdnem 80 százaléknál külföldi tartózkodása alkalmával váltak konstatálhatókká a tuberkulózis szomorú tünetei.

De a jó külföldi nevelőszülők gyermekeinknek nemcsak egészségüket, életerejüket adják vissza, hanem busásan megajándékozzák őket és hozzátartozóikat is.

De csodálatos hatása van ennek az akciónak a gyermekek lelkiéletére és erkölcsre is. A vendéglátó nemzetek az igazi erkölcs alapján állanak; de különösen azoknak a családjai, akik magyar gyermek befogadására szívesen nyitnak kaput, Istennek tetsző cselekedetet művelnek.

A gyermekek legnagyobb része abból a környezetből kerül ki, melyben a családfentartó verejtékes fáradsággal sem képes a létminimumot megkeresni; elégedetlenül, sorsa ellen zúgolódva tér haza mindennapi munkájából. A gyermek már zsenge korában nem hall egyebet hozzátartozóitól, mint ezt a végzetesen szomorú kijelentést: »Miért dolgozunk, hisz úgysem tudunk belőle megélni!«

Ezzel szemben a külföldön üdülő gyermek mit lát, mit tapasztal?

Látja, hogy a vendéglátó család feje meglegedett és boldogan tér haza mindennapi munkájából, látja még a legegyszerűbb munkáscsaládban is azt a bensőséges jólétet, ami a becsületes munkából fakad. Amidőn a családfő megérkezik, az egész család imára kulcsolja kezét és hálát ad az Úristennek, hogy valóban megadta a mindennapi kenyeret. Még jobban megkedveli és megszereti tehát a magyar gyermek a munkát.

Ha meggondoljuk, hogy a külföldön járt 52.000 gyermek nemcsak ennyi gyermeket, hanem ugyanennyi jövődőt is jelent és ha visszaemlékezünk az összeomlást és a kommünt követő időkre, könnyen megállapíthatjuk, hogy a nagy tömegnyomor enyhítésében, az éhes és éppen ezért veszedelmes emberek megnyugtatózásában mit jelentett ennek az évenként 8—10.000 gyermeknek és családnak pártfogása. Mert hiszen nemcsak a kiküldött gyermekek részesültek a nevelőszülők szeretetteljes gondozásában, hanem az esetek 90%-ában a nevelőszülők a nevelt gyermekek itthon hagyott családját és a gyermekeket még hazatérésük után is szeretettel támogatták.

Nagyon jelentős az akció hatása *idegenforgalmi* szempontból is. A közelmúltból tudjuk, hogy részint egyenként, részint pedig társaságokba tömörülve, jönnek el hozzánk

az idegen vendéglátók, visszaadni gyermekeink látogatását és közelebbről megismerkedni azzal az országgal, amely annyi szenvedés és nélkülözés között, bárha kenyeret nem tudott bőségesen juttatni a gyermekeknek, de tőle telhetően jó nevelést és jó erkölcsöket igyekezett szívében elplántálni.

Hivatkozom itt arra a tényre, hogy 1921-től 1926. év végéig körülbelül 1200 hollandi, 600 belga és 500 svájci volt nevelőszülő fordult meg a Liga irodáiban.

Emlékezetesek azok a csoportos kirándulások is, melyeket a különböző nemzetiségű nevelőszülők Magyarországra rendeztek, amikor valóban hálánkhoz méltó fogadtatásban részesültek.

Rá akarok még mutatni arra a momentumra, hogy gyermekeink jelentékeny része igen jómódú családokhoz kerül és a gyermek által szolgáltatott adatok alapján a családfő sok esetben érdeklődött a magyar *kereskedelem* és *ipar* iránt és nem egy oly esetet tudnék felsorolni, amidőn a vendég-gyermek révén *idegen tőke vándorolt országunkba*, különösen ahol régebbiek az összeköttetések, mint pl. Hollandiával.

Gyermekeink kinttartózkodásuk alatt játszva megtanulják a holland, francia, flamand és német nyelvet, aszerint, hogy milyen országban tartózkodnak. De senki ne tartson attól, hogy kis vándoraink elfelejtik a magyar nyelvet és elidegenednek a magyar gondolatvilágtól; különösen ki kell emelnünk, hogy az akció gondoskodik egész kinttartózkodásuk alatt arról, hogy magyar tanítónők jóformán naponta a külföldi város által rendelkezésre bocsájtott iskolai helyiségekben 2—3 órán át anyanyelvükön foglalkozzanak a gyermekekkel és oktassák Őket, nehogy elfelejtsék azt, amit tanultak.

Politikai vonatkozásaira és kihatásaira, melyeket utolsónak hagytam, ezer és ezer példát tudnék felhozni. Megállapítható, hogy *Belgiumnak, Hollandiának és Svájcnak ma már nincs egy elrejtett kis faluja sem, ahol ne volnának tisztában Magyarország földrajzi fekvésével, történelmi tradícióival, ahol ne ismernék a magyar kultúra, a magyar irodalom és művészet magas színvonalát.*

1923-ban történt, hogy a brüsszeli parlamentben — tehát egy volt ellenséges állam parlamentjében — *Van*

Honok országgyűlési képviselő 6 társa nevében *tiltakozott* a trianoni békeszerződés igazságtalanságai ellen.

A Van Honokkal egyetemben tiltakozó képviselők mindegyike egyszermind egy kedves magyar gyermeknek nevelőapja is volt.

Belgium egyik kis városában, *Hoogstraatenben* készült egy *irredenta térkép*, melyet sokszorosítva osztottak szét a belga lakosság között.

Belgiumban, Hollandiában és Svájcban a gyermekakcióval kapcsolatosan több munka jelent meg. így a többek közt: »Kleine Hongaarsche Geschiedenis.«, »Von einer Ungarfahrt. Von Dr. E. V. *Waldkirch*. Bem.« (Vers La Hongrie avec un train d'enfants); »Eine Schweizerfahrt nach Ungarn.« (30 fényképpel, részben francia szöveggel 1925.) »Met een Kindertrein naar Hongarije« s még több hasonló mű.

Megemlítésre méltó, hogy ma igen szép számú belga és holland pap beszél magyarul.

Ezzel az akcióval hivatásunkhoz és zászlónkhoz híven csak szociális munkát igyekeztünk végezni és íme: a munkánk útján kikerült gyermekek ezenfelül *mérhetetlen szolgálattal* tettek ennek a mindenkitől elhagyott, mindenkitől elfeledett nemzetnek az érdekében.

Hogy gyermekeink milyen kitűnően viselkedtek, milyen jó hírünket keltették és magukat mennyire megszerettették, annak legekleatásabb bizonyítéka, hogy ámbár 1926. februárjában a s'hertogenboschi kath. Huisvestings Comité érkezettnek látta az időt az akció befejezésére, ezt Magyarország sok lelkes barátja még időszerűtlennek tartotta és *Kuilmann* amsterdami lelkész újságcikkben felhívást intézett Hollandia lakosságához: akik a Huisvestings Comitével ellenkező véleményen vannak és szükségesnek tartják a magyar gyermekek további vendéglátását, jelentkezzenek, 800-nál több bejelentés érkezett, úgy hogy 1926. májusában már megalakult az Amsterdamban székelő új holland kath. akció, amely rövid működése alatt 600 gyermeket látott vendégül. Létrehozta ezt a comitét a magyar nemzet, a magyar gyermek iránt érzett szeretet és lelkesedés.

Sok száz gyermek odakint is maradt, mert örökbe fogadták, vagy állandó keresetet találtak.

Bár a magyar gyermekek külföldi üdültetése még befejezést nem nyert, a lassanként természetszerűleg megszűnő külföldi akció helyett rendszeresen előkészítve, fokozatosan fel kell most már építeni a *belföldi üdültetési* akciót.

A belföldi üdültetéssel, leginkább azonban nyaralattással a székesfővároson és az Országos Gyermekvédő Ligán kívül több társadalmi egyesület foglalkozott már ezelőtt is. így a Magyar Vörös-Kereszt Egylet, a Zsófia Gyermekszanatórium Egyesület, a Szünidei Gyermektelep Egyesület, az Izraelita Szünidei Gyermektelep Egyesület stb.

Mindezen egyesületek az 1926. év végéig a külföldi üdültetéshez képest vajmi kisszámú gyermeket voltak képesek a szükséges rekreációhoz juttatni.

Két évvel ezelőtt kezdte a székesfőváros — éppen *Ripka* főpolgármester és *Purebl* tanácsnok urak lelkes kezdesére — szélesebb alapokra fektetni a fővárosi gyermeknyaraltatást, olyként, hogy a vidéki egyházakat és közigazgatási hatóságokat megkereste: szerezzenek a székesfőváros üdülésre szorult gyermekei részére olyan családokat, amelyek egy-egy ilyen gyermek feltáplálását és gondozását szívesen és ingyen vállalják; továbbá átalakították a szünidő tartalmára a székesfőváros kisebb fekvésű iskoláit üdülőotthonokká.

Vass József népjóléti miniszter úr 1926-ban engedte át 15 évi használatra a nyaralásra kitünően alkalmas szigetmonostori területet az Országos Gyermekvédő Ligának, hogy rajta üdülőtelepet létesítsen. így keletkezett az *Izabella* Üdülőtelep, amely már 1926. nyarán 2000 fővárosi gyermeknek nyújtott barátságos és meleg otthont.

Ezt a telepet, melynek kigondolásában és életrehívásában az oroszánrész *Albrecht* kir. herceget illeti, a népjóléti miniszter — mint említettem — nemcsak átengedte a Ligának, hanem mindenre kiterjedő gondoskodásával ki-
eszközölte a pénzügy miniszternél, hogy a Liga a telep létesítése következtében keletkezett anyagi gondjaitól is megszabaduljon.

Habár ez a telep és a főváros kiterjesztett akciója, valamint a Zsófia Gyermekszanatórium Egyesület kitünő balatoni szanatóriumai már igen nagy lépést jelentenek előre, mégis a belföldi üdültetés teljes megoldását csak úgy

lehet elképzelni, hogy az összes illetékes tényezők harmonikusan összefognak s egy jól meggondolt és kidolgozott terv szerint hajtják végre a gyermekvédelemnek ezt a ma már nélkülözhetetlen tevékenységét.

Hogy mire képes a társadalom és különösen a jól megszervezett társadalom, azt legjobban bizonyítja a külföldi üdültetés.

De szent meggyőződésem: ha az illetékes tényezők összefognak és ezt a kérdést megfelelően megoldják, újra példát statuálhatnak Nyugateurópa előtt a gyermekvédelem tervszerű kiépítésével és elfoglaljuk azt a pozíciót, melyet a háború előtt kivívnunk sikerült.